

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a în laintrulu monarchiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'eu 11 franci; — numeri singlarici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIUL

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie s'eu linia, cu litere merunte armondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a treia câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assementatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 14.

Sibiu, 15/27 Februariu 1878.

Anulu I.

Originea romanilor că cestiunea politica.

I. Se mi mai numiti unu singuru poporu de pe teritoriulu Europei, a carui origine, istoria și limba se fia trase în aren'a gladiatoriloru pentru politic'a dilei. Natiunei romanesci i s'a intemplat si ac'esta absurditate politica, i se mai intempla inca pana în diu'a de astadi. Amu priceputu si noi prea bine, că istoricii de profesiune se se ocupe cu cercetari asupra originei poporaloru mari si mici, vechi si mai noue, gloriose si cadiute cu totulu, buna-óra că poporulu țigianescu, carele inca este destulu de interesantu pentru istorici. Dara că se comande si se puna cineva în adinsu ómeni literati spre a cercetá originea unui poporu cu scopulu ficu de a scóte din acele cercetári drepturi seu nedrepturi istorice, facultati si poteri mai multe seu mai pucine de a formá statu si a desvoldá totu-odata vietia nationala, o diagnosa că ac'est'a s'a facutu pana acumu si se mai face numai asupra corpului nostru nationale. Este inse unu spectacolu intr'adeveru tragi-comicu a vedé, cumu acei mari scrutatori si critici ai istoriei romaniloru o patu că cutare astronomu, care uitandu-se meru pe stele, cade dintr'o grópa intr'alt'a. Ac'esta scena demna de compatimire ni-o presentá chiar' si academi'a magiara de scientie, atátu in anulu trecut, câtu si estu-timpu în siedinti'a sa din 7 februariu, candu unulu dintre membrii sei anume Paulu Hunfalvy alias Hundsdórfer, portá de nasu pe onorabilii membrii, spunendu-le despre originea nóstra câte verdi si uscate.

În anulu trecut d-lu Hundsdórfer folosindu-se de scrierile repaus. profes. Rössler si de anticritic'a lui Jung, au îndopatu pe ascultatori sei cu estrasse superficiali alese asia, că se fia pe gustulu ascultatoriloru. Estu-timpu si-luá de subiectu, nu alu cercetárilor, ci ale insultelor sale, viet'ia lui Georgie Sinc'ai scrisa de Papiu Ilarianu, alu carui nume diariile magiare lu scalmbara în Papileanu. Dar apoi acestu Hundsdórfer fora că se fia veditu cu ochii vreodata Cronic'a lui Sinc'ai si miile de documente adunate de dinsulu si de multi alti istoriografi romani, cutéza a-i face critic'a, a declará pe Sinc'ai de unu nebunu, si în fine are obraznici'a de a incuviintiá cuvintele tiranului censoru scrise înainte cu vre-o 70 de ani pe cronica: opus igne, auctor patibulo dignus. Dara în fine Hundsdórfer

uitandu-si óre-cumu de sine marturiscesce că originea, istori'a, întinderea, înaltiarea pe di ce merge a natiei romane este unu fenomenon (aparitiune) etnograficu, cu care abea se mai póte asemená altulu în Europ'a. Cu tóte aceste totu Hundsdórfer si-bate jocu de civilizatiunea nóstra, aduce că nu sciue ce argumentu tare contra nóstra, că romanii numai delá anulu 1780 încóce au cutesatu se scria limb'a lorú cu litere latine, că si cumu omenimea nu ar mai cunósce alta civilizatiune, decâtu numai de litere latine; dupa aceea mai adauge si o minciuna grosolana, că renumitul boieru Vacarescu tocma pre candu Sinc'ai tiparise gramatic'a sa romanescá cu litere latine, a tiparitu si elu totu romanescá, dara cu textulu slavonescu, de unde apoi se pare că ar' vré se inchiaie, că romanii nu sunt de origine italica, ci de origine slava.

Cu tóte aceste vedemu bine, că n'amú spus lectoriloru nostrii nimicu necunoscutu; aceea inse ce merita tóta atentiunea fiacarui romanu este impregiurarea, că adversariloru nostrii nu le este bine nici cu capulu de piétra nici cu piétr'a de capu, si ca de câte-ori se certa asupra originei nóstre, totu-deaun'a cadu din putiu în lacu. Loru nu le convine cu viet'ia odata, că se se adeveresca din istoria, din limba, din ethnología, descendentia nóstra delá legiunile si coloniile romane aduse în Daci'a într'unu periodu lungu destulu de ani 170. Si pentru ce nu le convine? Din cauza că unu documentu că acesta ne-arú dá la mana si unu dreptu mare historicu în ochii toturoru câte mai punu temeiu pe elu, aru si desteptá în romani reminiscentie de fapte mari si gloriose ale strabuniloru.

Se-i facemu Daci, disera adversarii si cutrierara tóte bibliotecile, pentrucá se ne faca daci; er' candu ajunsera la limba, nefindu în stare a descoperi în limb'a nóstra nici macaru una suta de cuvinte dace, li se înclestá gur'a. În acelu-asi timpu inse si-descantara totu ei, că nu e bine se ne faca nici daci, antaiu pentrucá dreptulu historicu alu daciloru este si mai vechiu de catu alu Romaniloru, éra alu doilea, că dacii, de si semi-barbari, au fostu si ei unulu din poporale cele mai brave si mai gloriose ale anticitatii, încátu au avutu curagiulu a a dá pieptu într'o lunga serie de ani cu legiunile romane, a le bate nu odata, si chiar a scóte tributulu delá unu imperatoru.

Mai totu în acelu timpu venira alti adversari

la ide'a, că se ne faca slavi. Spre acestu scopu câtu-va din ei nu-si pregetara a ne invetiá limb'a si datinele; dara o patira si cu ac'est'a. Într'aceea politicii lorú le strigara se stea pe locu cu tendentiésele lorú cercetári istorice si filologice; pentru-cá pericolulu arú cresce în proportiuni geometrice în casu cându s'ar constatá, că 9—10 milioáne de romani, nu suntu romani, ci că acestu poporu face si elu o parte considerabila din marea familia a gintei slave, prin urmare, că e destinat a se amalgamá în oceanulu slavu; cáci atunci ce are se se aléga anume de 5 milioáne magiari si de germanii colonisati prin Panoni'a si Dacia?

(Va urma.)

Transilvania.

(Afaceri scolastice s. a.) Din comitatulu Hunedórei esu cu incetulu lucruri curatiele si frumosiile la lumina, care tóte merita si trebue se fia revelate lumii în modu autenticu. Deocamdata atingemu ac'i unu casu din cele mai strigátorie. În comun'a curatu romanescá Bérseu din acelu comitatu, s'a facutu, scie-o pecatele ei pe ce cale, scóla comunala, éra nu confesionala, apoi i s'a datu unu dascalu secuui, anume Réthi, care nu scie nici-unu cuventu romanescé asia, câtu în scóla vorbesce cu bietii scolari numai prin semne, pe degete; éra déca nu merge nici asia, ilu mai ajuta cá dragomanu copilasiulu notariulu comunale. Veditu parintii prunciloru, că acestia nu invetiá nimicu si că sunt torturati a citi într'o limba cu totulu straina lorú, au datu supplica la Szolgabirau (subprefectu), dara au patit'o. Inse despre procedur'a ulterioara asteptamu informatiuni si mai exacte. Deocamdata credemu, că are oricine totu dreptulu se întrebe: Unde au fostu parochulu, unde protopopulu, unde celelalte auctoritati ecclesiastice romanesci?

Dela Deva ni se scrie de dato 22/10 Febr. a. c. că în 11 Ianuariu adusesera acolo 6 gendarmi pe 24 romani că prevaricanti în padurea lui Makray. De atunci acei ómeni siedu în temnitia, fóra că se le fia venitu timpulu de a fi judecati. Nu scimu déca delinquentii în casuri de acelea nu aru potea fi liberati pe garantia (chezasiia), că se nu le péra acasa familiile de fóme si de golatate.

Foisiór'a „Observatoriului“.

Ómeni din Carpati.

Trad. de Petra-Petrescu.

(4 Continuare.)

Bucatele de capetenia ale cinei nóstre au fostu mamaliga si branza, dupa care, ustenitu, m'am pus' nu departe de vét'a pe unu patu de fenu próspetu; lungu tempu inse nu potú adormi de arom'a neobicinuita de branza, în catu m'am potutu ocupá de ajunsu cu cele dimpregiurulu meu. Asiá am observatu, ca Voresculu a judecatu fórté bine. Petru, în locu d'a fi respinsu, érá atrasu de fiinti'a energica a Annutiei.

Dejá în decursulu cinei tinerulu uriasiu priviá la frumós'a copila, de cugeta ca o mananca cu ochii, si probabilu, inspiratu de vederea ei, fauria la planuri îndrasnetie, cá-ci cu cele mai placute apucatur' strategice se încercá a apucá pe dusmánulu periculosu din flanca, servindu-i de scutu putinele. Dar Annuti'a scia se i nimicsca totu asiá de dibace tóte încercárilor; dupa ce în urma si unu atacu în facia remase fora succesu, invinsulu se întórse descuragiatu la foculu ce pocniá veselul pe vét'a si cautá lungu si tristu în flacarile curate, daru d'odata, că si candu nisce genii compatimitori i-ar fi inspiratu o idee buna, sare în susu, aprópe veselul si opti tatalui seu cateva cuvinte si parasi colib'a mai aruncandu o privire lunga si invapaiata asupra frumósei, de care nu se potea apropiá. Annuti'a inca se facu încurendu nevediu, inse dupa cum mi se pareá, numai cá, scutita de putinele cu branza, se si-póta face toalet'a de nópte si se se culce. Cei doi veri remasera inca multu tempu langa foculu incalditoriu, vorbindu încetu de priirea turmelorú, de impositele nóue si despre resboiulu, care inca pe atunci erupsesse în Orientu, si a carui veste strabatuse si pe înaltimile Carpatiloru.

Eu ascultam si nu arare me uimiam de bun'a judecata si de parerile sanetóse ale betranului minunatu.

Cum stetea elu la zarea curata a focului cu faci'a-i vesela inundata de bucle argintii, cu corpu-i robustu si inca venjosu, carui-a nu i-pesá de etate si de necasuri, se asemená într'u tóte tipuriloru, ce ni le creéza fantasi'a despre acei patriarhi din biblia, din ale carorú cópse se nascu popóra, séu de acei eroi din anticuitate, cari cá dascali si conducatori pregateau poporulu lorú calea spre cultura si avutiá.

De unde dara asta stagnare innadusita, asta vietia spirituala murgia a unui poporu bogatu într'u tóte, carui-a apartienú ómeni inimosi cá Voresculu? Este acest'a unu destinu, ce nu se póte schimbá, basatu pe insusirile de rasa, ori este resultatulu blastemului, ce urmárese Mahomedanismulu, care prinde radecini de despotismu si sclavagiulu ori unde apuca si asemene Samului din desiurturi nimicesce pe vécuri întregi ori-ce semnu de vietia din cercutulu seu.

Pre candu cugetam la întrebári de aceste, betranii, în cójócele lorú se culcara pe pamentul tare si se facu tacere giuru-impregiuru. Numai durduitulú ragusitu alu tunetului se audiá candu si candu din departare; acestui-a îi urmá cate-odata urlete de lupi din fundatur'a d'aprópe a pedurei si latratu de cani veghiatori. Dar pe incetulu amutira si somotele aceste si tacerea serbatorésca nu o conturbá de catu pocnirea flacariloru, ce rodeau la lemnu verde de bradu. Somnurosu priviam la rar'a activitate a elementulu misteriosu si impresiunile dilei stermira în mine cugete despre viitoriulu acestui poporu semburos, remasu atatu de inderaptu; fantasandu m'am mangaiatu cu speranti'a, ca odinóra va înflóri si pe pamentul Daciei pretiosulu pomu alu libertatii — dar mai înainte nu, fui siliti a mi-reflectá, de catu dupa ce pe acelasu, voru sangerá impreuna aderentii califloru si ai tiarismului.

Meditandu astmodu adormí. Sternitu de nisce chiote me trezii si de pre lumina frumósa, ce petrundea prin crepurile paretiloru, vediu cá sórele e déjà susu pe ceriu, si fiindu ca acum me flám singuru în coliba, la momentu am esitu la aeru curatu.

Esindu din stána observai pe Vorescu, care stetea nu departe de mine dupa unu rosariu selbatecu si prin semne se încercá a me face attentu la ceva, ce eu nu poteam vedé de unde me aflamu. Me apropiái de elu încetu si nu tocma departe zarii una grupa, cá si care unu artistu abiá si-lu póte imaginá mai cu effectu. Din infundatur'a intunecosá a bradetului amintitu de repetite ori se radicara figurile lui Petru si Annutiei marcate si plastice, cá nisce produse de arta taiate din marmoru, cu cari semenau si în graf'a nobila, naturala a tienutei lorú, cum si în nemiscarea lorú momentana. Pielea de ursu de pe umerii junelui uriasiu imi spuse indata, ca chiotele, cari me trezira din visurile mele, au fostu strigarea de invingere a fericitulu venatoriu, care acum asteptandu, fora indoieála, respunsulu unei întrebári, stetea ceva cam plecatu înainte fetei, cu drépt'a radimatu pe o pusica lunga, cu o tieve, cu stáng'a tienendu frumós'a piele négra, care de pe umeri aterná pana diosu la pamentu.

Annuti'a érá confusa si nedecisa. Ochiu îi erau cu sífela plecati spre pamentu, ér man'a-i se jocá cu unu buchetu de flóri carpatine, care i-impodobeá totu sinulu si în freschetia emulá cu obrazii romancei frumóse.

„Nu, nu potú primí,“ díse ea radicandu-si în linisce privirea, e prea scumpa pentru mine, si „adause“ iute, ridiendu si abatendu-si privirea, „ce se facu vét'a cu o piele de ursu, — la érna, Petre, candu va fi éra frigu si va cadé antái'a zapada, atunci — întreba-me din nou.“

Capritiósa voái se scape cu ac'est'a, inse séu ca nu érá, séu ca nu vrea se fia prea iute, — destulu, ca Petru o apucá indata de mana si i-dise cu voce blanda: „o plapoma tiesuta tóta din auru nu ar fi prea scumpa pentru tine, Annutiá, dar eu nu ti-potu oferí de catu asta piele négra, pe care si vét'a poti se dormi fórté bine — încerca numai!“

„Nu, Petre, ea póte se mi-causeze visuri rele,“ observá Annuti'a cu unu zimbetu sarcasticu.

(Va urma.)

Ungaria.

Buda-Pesta 10/22 Februariu 1878. (Deputatii romani din diet'a Ungariei.) Nu sciu dela ce mana a primitu onorabila Redactiune corespondintia altcumu bine intitulata: Unde sunt si ce facu deputatii nostri romani trimisi in diet'a Ungariei? ce a aparutu in Nr. 12 alu „Observatoriului“; dar' destulu ca in acea corespondintia de si in celea ce privesce meritulu ei bine scrisa, totusi datele referitoare la contingentulu deputatiloru dietali de nationalitate romani sunt neexacte, ca-ei nu unspredece cumu ii insira corespondintele, ci „siesespredece“ sunt dumnealoru la numeru, si anume: Antonescu, Balomiri, Borlea, Cosma, Dod'a, Gurbanu, Dr. Hodosiu, Ioanovicu, Michali, Missiciu, Nistoru, Ales. Papp, Georgiu Papu, Romanu, Szerb si Sztupa György. Adevratu ca dintre acesti'a pre cativ'a si pote tocmai cinci insi — corespondintele — dora nici nu i tiene de romani, si de aceea nici nu i mai insira alfabetice intre cei 11; dar facea ori-cumu bunu servitiu publiculu, deca ii insira pre toti, ca pre cei ce devenira alesi ca romani in cercuri electorale romane si prin poporulu alegatoriu romanu; aretandu cari dintre ei n'aru fi se fia considerati ca atari?

Este forte caracteristica intrebarea: ca unde sunt si ce facu acei deputati? Ni-o deslega de minune diaristic'a magiara din capitala, „Közvélemény, Kelet-Népe“ si altele, care publica in colone intregi raporturi stenografice despre totu decursulu desbateriloru asupra proiectulu de lege in cestiunea vamiloru, accentuandu si apostrofandu tinent'a deputatiloru dietali dupa meritu si aretandu-i pre toti cu numele, care cumu a pledatu si votatu; apoi aceste diarie facundu sema matematica cu rezultatulu votarii din desbaterea generala a proiectulu, punu in grupe si categorii pre toti acei deputati, cari au votatu pro, cari contr'a proiectulu si cati au fostu absentii dela dieta. Eca cumu suna acele reviste: Contingentulu deputatiloru din diet'a Ungariei face 443; dintre cari au fostu presentii in dieta 402, er 41 absentii; dintre cei presentii 219 au votatu pentru proiectulu guvernulu; er 183 contr'a si asia guvernulu abia reesi invingatoriu cu 36 voturi, care este numai dupa numeru majoritate formala relativa, dar nici de catu o manifestare de incredere, o invingere reala morala, carea se pote propi si mai departe pre ministeriulu „Tisza“ de a se mai sustiene si guberna tier'a.

Continua apoi mai departe acelea diarie ale partiei opozitionali critic'a satirica facia de acesta victoria a cabinetulu lui „Tisza“ spunendu, cumca elu ca cunoscutu si declarat neamicu alu nationalitatiloru nemagiare, au ajunsu in acea necesitate si perplesitate, in acelu cornu de capra, catu fu silitu a-si lua refugiulu de salvare a protfoiulu seu problematicu, chiar la ajutoriulu deputatiloru alesi de acelu poporu nemagiaru, adeca ai nationalitatiloru, pre care elu n'are ochi se le veda, nici anima se le recunosc si se le face celea mai precarii concesiuni de dreptate, ecuitate si oportunitate, ci din contra, de cate ori vre-unulu dintre acei deputati si-au ridicatu vócea intr'o cauza de interesu pentru nemagiari, totudeun'a intimpiná netolerantia din partea dingsulu; apoi ce se nu vedi! dintre deputatii nationalitatiloru, — lui Tisza i succese a-si volunta si ingagia pentru salvarea portfoiulu seu — o tabera bunicica; ca-ei cu elu votara 20 croati, 7 sasi si 8 romani, la olalta 35 deputati de nationalitate nemagiara; inse si croatii si sasi dechiarara, ca densii nu au invingere in guvernulu; totusi (Sic!) ei nu voiescu se-lu trantesc'a de astadata, rezervandu-si si unii si altii voturile la desbaterea speciala asupra proiectulu. (Decumva nu se voru mai socoti altmintre si luandu'si diurnele voru tuli-o cãtra casa. — Cosp.)

Ambiguitatea si comedi'a croato-sasesc'a si-a scosu ghiarele ca pisc'a din sacu, pentru-ca opozitionalii colegi magiari ai loru li-o spunu verde in facia, ca numai pentru interese particularistice s'au ingagiatu de instrumente lui Tisza; dar mai tare se supara pe sasi, fiindu-ca ei prin graiulu deputatulu Gebel aci au manifestatu votu de neincredere lui Tisza, aci apoi — dupa cateva svêcolituri prin clubu, i-lu dedita érasu votandu cu guvernulu, intocmai cumu facu alaripulu si Balomirulu nostru, care cu gur'a vorbi un'a, er cu fapt'a manifestá alt'a. Sunt intr'adeveru, eroi dilei in diet'a Ungariei si cei 7 sasi — ca cei din fabul'a cu siette svabi (Sieben Schwaben) voinicosi dar fricosi contr'a iepurelui, dar dieu minunate sunt si lucrurile ce le facu intieptulu nostru Balomiri celu frumosu.

Voru intrebati inca lectorii acestui pretiutu

diariu cu corespondintele din Nr. 12 alu „Observatoriului“: Ei bine, dar ce s'a intemplat cu ai nostri ceialalti „cincispredece deputati romani“ afara de frumosulu Balomiri, — unde au fostu si cumu s'au portatu ei? Eca cumu, se vedeti. — In diu'a votarii (19 Febr.) asupra proiectulu primitu de basa a desbaterii speciale me aflamu si eu pe galeri'a dietei, si dupa o incordata recunoscere d'a vedé cati si cari sunt presentii in dieta dintre ai nostri deputati, imi succese a i ochi si constatiau ca sunt 12 insi. La votare apoi mi insemnaiu bine care cumu pronuncia pe „igen“ si care pe „nem“; écata-i dupa nume: Antonescu, Balomiri, Cosm'a, Ioanovics, Mihali, Ales. Pap, Ales. Romanu, si Szerb, adeca optu insi votara pentru guvernulu; Missiciu, Nyistor, G. Papu si Sztupa, adeca patru votara in contra; ér Borlea, Doda, Gurbanu si Dr. Hodosiu au fostu absentii; va se dica tocmai cesti patru din urma numiti au fostu absentii, cari — dupa cumu ii cunoscemu noi si precumu se suná si in grupele deputatiloru magiari opozitionali, — de siguru votau in contr'a guvernulu si atunci teori'a minoritatii lui Tisza érá si mai blamata, positiunea lui si mai critica si necasulu lui si ai satelitiloru lui si mai mare.

Si ce dicu ungunii deputati opozitionali la aceste? Ei se sfarima de necasu si dicu: „Nici candu n'a fostu ocazione mai binevenita de a tranti pre Tisza impreuna cu mamelucii lui ca si acum'a, ca-ei deca deputatii nationalitatiloru, cei 20 croati, 12 romani si 7 sasi de toti 39 la numeru votau cu noi, in contr'a guvernulu, elu érá trãntitu cu minoritate de 3 voturi, si deca se interesau si se infacisau in dieta si cei absentii sasi, romani si serbi, rezultatulu érá tocmai intorsu, fiindu-ca — majoritatea neinsemnata ce si-o esplotá canescense guvernulu, érá siguramente in partea opozitiunei!“

Asia este, dar' n'ai ce se li faci omeniloru, ca-ei sunt ai naibeii; damu cu socotel'a ca cei absentii voru fi cugetatu: dar' ce se mai facemu secaturi lui Tisza in dieta, faca-i omenii lui adrentii de ieri alalta-ieri, ca-ei chiar se si cadia Tisza, vine altulu in locu-i si mai cu corne.*)

Desbaterea speciala asupra proiectulu s'a si inceputu mercuri in 20 l. c., la care opozitionalii deputati magiari au resuscitatu lupt'a parlamentara cu indatinata-li ostentatiune si insufa de nou mari grigi nacagitulu guvernulu. Vom vedé ce o se faca cei siette sasi; tiene-si voru si de astadata ingagementulu cu Tisza ca se-lu spriginésca pre dingsulu si recompensa-i va dingsulu pre ei si preste totu pe „universitatea natiunei sasesci“ prin implinirea promisiunei de a li lua de pe capu pre comitele actuale Wächter, séu ca ii va pacali totu cu némtiulu „Der Mohr hat seine Schuldigkeit gethan, der Mohr kann gehen!“ Me temu ca cam asia o se fia; dar nici domniloru sasi nu li-aru strica se li se recompenseze si ovaitur'a cu o pacalitura buna — catu de buna. Videant consules. Argus.

B.-Pest'a. Amu atinsu in Nr. 13, ca in decursulu desbateriloru s'au intemplat si brutalitati. Ca exemple vomu scóte numai unele. Famosulu Ludovicu Mocsáry in siedintia publica din 9 Februariu nu s'a indestulatu, ca pe Col. Tisza l'a numitu Iellachich tradatoriulu; dar a cutezatu se numésca si pe austriaci „banditi nerusinati“, ér pe majoritatea deputatiloru ungunesci „egoisti infami“, cari vreau se aduca tier'a la starea de cersitoria“, in fine au cerutu, ca in Ungari'a se se adópte confederatiunea danubiana. Aceste s'au intemplat in 9. In 15 inse se mai scula unu altu fanaticu, Al. Csanády, care infruntá aspru pre renumitul istoricu episcopu, Mich. Horváth, dicundu-i, ca este unu jesuitu mincinosu. Pe ministru presiedinte ilu insultá „de renegatu nemtitu si de tradatoriu, care a apucatu pe calea criminala de a renuntia la drepturile tieroi, si asiá e in stare a face prin tradarea sa reu multu mai mare tieroi, de catu i-au facutu vreodata tataru, turciu, austriacii, muscalii si serbii.“ Tóte incercãrile presiedintelui de a-i astupa gur'a erau desierte; pentru-ca dupa Csanády se sculara pe partea lui, Iosif Madarász, Ernest Simonyi si Alb. Németh, toti radicali cunoscuti, cari produsera o larma infricosiata, in catu presiedintelui nu'i mai remase altu midiuocu, de catu se amerrintie cu inchiderea siedintiei.

Tocmai in acea siedintia din 15, i-casiuna si dlui Ioanu Balomiri, se iea cuventulu spre a dascalii

*) Fórté bine, su temu contenti cu acesta parere; ca-ei „Selten kommt was besseres nach“ dice némtiulu. Cosp.

pe guvernulu, ca se nu se radieme pe nici o partida. Teoria ne mai audita pana acumu in vietia parlamentara a natiuniloru. Dn. Balomiri mai dete guvernulu si alte lectiuni, care se potu vedé in Monitoru publicate dupa stenografia, de care inse pe ministrii n'are se'i dora capulu; candu a fostu apoi la „adeca“, dn. Balomiri totu a votatu in favorea ministeriului actuale.

Unii omeni sunt de parere, ca dómne ce ferice mare ar fi fostu pentru Transilvania, deca tocma acumu ar fi mai multi romani transilvani in diet'a Ungariei, pentru-ca se ajute a resturna pe Tisza si „a pune tier'a la cale“. Spre a intielege acesta dorintia, ar fi bine se ne punemu alta intrebare, adeca: Cei 73 deputati ardeleni (indiferentulu de ce nationalitate) in cei 10 ani, ce au folositu Transilvania cu participarea loru la diet'a Ungariei? Respunsu respicatu au datu la acest'a cei 20 de magnati ai Transilvaniei in organulu loru „Ébredés“ din 1877, candu ei au spusu si marturisu in faci'a lunei intregi, ca tocma de atunci Transilvaniei ii merge in tóte respectele din reu in mai reu; ca atatu deputatii ardeleni, catu si chiaru magnatii din Transilvania sunt tractati in B.-Pesta numai cu ceva mai bine decatu cersitorii (ipsissima verba); ca de diece ani incóce tier'a ni s'a implutu de venetici multime mare, caroru le pasa numai de pungile loru, érá de tier'a nimicu; ca Ungurenii cunoscu totu asia de bine afacerile, lipsele, nevoile poporatiuniloru transilvane, pre catu le cunoscu pe ale Iapaniei ori Tibetulu; ca chiaru magnatii Transilvaniei sunt insultati de oláh mágnás, de 1/4, de doude-ti magnati etc.; mai in scurtu, ca ungunarii increditi in sugrumatori'a loru majoritate de celu pucinu 350 unguneni contra la 73 deputati ardeleni, fia acestia de ori-ce nationalitate, nu voru nici se audia de informatiuni ardelenesci, ci mergu inainte calcandu in petiére totu ce nu le convine loru. Repetimu, ca acestea nu le dicemu noi dela noi, ci le-amu cititu negru pe albu in susu citatulu diariu, din care s'au reproducu cateva in ainte cu unu anu si in „Gazet'a Transilvaniei“, érá de atunci le citimu de es. in „Közvélemény“, ba ce e mai multu, amu datu de curendu chiaru si in ministerialulu „Kelet“ Nr. 44 preste unu articlu frappantu, intitulatu „Marturisire sincera“, in care se arata pe facia, cumu a fostu representata Transilvania in cei diece ani in diet'a Ungariei. De altumentrea cei mai multi fosti deputati ardeleni din periodulu I (1866—9) si din periodulu II (1869—71) se afla in vietia, asculte ori-cine marturisiru e loru, ca se se edifice.

Ei, dieu, dara sasii, sasii nostrii, n'au siedintu acasa guri cascade, nici cu fólele la sóre ca valachii, ci s'au dusu la B.-Pesta, unde diece ani de dile au peroratu, declamatu, strigatu, rogatu, sioptitu, caculitu, intrigatu, apoi — au castigatu: tóte minunile lunei. Intrebati'i pe ei, se ve spuna, ca in etate sunt, si de diece ani incóce mai toti cu barbile incaruntite.

Fia acestea dise ca prin trecatu; dara cestiunea in sinesi merita cu totulu alte consideratiuni, mai alesu in acestea dile, in care se apropie si alu patrutea periodu electorale pentru diet'a Ungariei.

Dela Oradea mare se scrie in „Szabadság“ Nr. 37 din 22 Februariu a. c. unu lucru din cele mai doreróse. Obiectele remase dela repaus. episcopu Olteanu se vendu la toba, inse cu pretiuri prea de nimicu. Asia de es. cei patru cai telegari minunati, pe cari Olteanu i cumparase dela primatele Ungariei, se vendura in 21 numai cu pretiulu unoru mártioge vechi, spre ale inhamá la aratru. Se mai adaoga, ca de si obiectele sunt multe, dara vendute asia cu pretiuri de lapedatu, cu sumele ce voru intra din vendiare nu se potu coperi tóte datoriile, prin urmare ca multi creditorii au se fluire dupa ele. Atata le-ar mai trebui oradaniloru, ca între datoriile neplatite se fia si fonduri de a le diecesei.

Croati'a. La caracteristic'a dilei impartasimu urmatorea notitia:

Din Esseg in Croati'a se scrie diariulu „Osten“ din Vien'a: Maghiarii érá ne-au datu o dovéda despre ur'a loru contra slaviloru, ceea-ce de altmintrea nu e lucru nou, de asta-data inse si-au alesu de préda o dama, si inca o artista de renume europénu. Artist'a russa, dsior'a Vera Timanoff voia adeca se dea in Zombor unu concertu. Tóte pregatirile erau déjà facute. Ce se vedi? de odata, tocma candu érá se se incépa — vine unu ucasu de la capitanulu cetatii si opresce tinenerea concertulu. Motivele opririi nu s'au spusu, se intielege inse de sine, ca dupa codicele magiaru,

dsióra Timanoff de aceea nu potú concertá in Zombor, fiindu-ca — e rusă. Capitanulu cetáti astfeliu a ucisu dóne musce cu o lovitura. De o parte si-a aretatú maliti'a facia de poporatiunea rusă a cetáti, de alt'a a manifestatu facia de o artista rusă mani'a, ce o au maghiarii pentru maretielie invingeri ale Russiloru. In acésta atentiune rară, de care se bucura in Austro-Ungari'a de câtu-va tempu persóne insemnate rusesci, precumu Cernaieff in Bohemi'a, Jilowajsky in Galiti'a si astadi dsiór'a Timanoff in Ungari'a, se reflecta relatiunea, ce trebuie se intre in Austro-Ungari'a, déca in directiunea magiara, care domina in acésta din urma, nu va intreveni vreó schimbare. Dsió'r'a Timanoff, carea pentru talentele artistice si amabilitatea-i personala, a aflu primirea cea mai căldurósa in tóte capitalele Europei, se va sci mangaiá pentru brutalitatea magiara cu care a fostu intempinata. Aici in Esseg i-a facutu publiculu ovatiuni grandiose, si fruntasii cetáti i-prededera unu buchetu pomposu cu pandlici de metasa in color slave, pe care se potea ceti in limb'a serbo-croata: dsiórei V. Timanoff, artei slave de nordu, amicii de arte, sudo-slavi. Isi póte inchipui ori-cine, ce resentiu va trebui se produca tractarea artei ruse in Croati'a intréga. Magiarii gresiescu fórté, déca credu, ca prin provocári cerbicose isi voru ameliorá pusetiunea facia de slavismulu, care cá unu oceanu i-coplesiesce de tóte pártile. In privinti'acést'a se asemena nebulului, care in bol'a lui, vrea se între cu capulu prin zidu. Chiaru si natiunea romana, care in totalu representá o massa compacta de preste 12 milióne, îi intre pre departe. Magiarii se potú sustiené numai déca voru încercá o intielegere intielépta cu slavii si romanii. La din contra se precipita spre unu viitoriu periculosu, si ar fi tempulu supremu se si-schimbe din temeiu tienut'a totala de până acumu.

Romani'a.

Voindu a continua din Nr. precedente cu reproducerea reflexiuniloru din „Dorobantiulu“ la necurmatele atacuri intru nimicú motivate a le foiloru din oppositiune, ne marginimu astadata numai la câteva alinii, din cauza că de cinci dile incóce in camerele Romaniei se mai facura câteva interpellatiuni, unele patriotice si binevoitórie, altele de chicana si reu voitórie, care inse tóte au datu ministriloru ocaziune de a infrunta nedreptele atacuri si a lumina situatiunea pe atáta, pre câtu se póte ea lumina acuma, in acestea momente, candu insusi Bismark interpellatu in camer'a Germaniei, o incurcă cumu ar incurca-o fia-care din noi, candu nu este informatu despre vreunu lucru. Dara se citimu cele ce mai dice „Dorobantiulu“:

„Diarele, séu mai bine pamfetele murdare, de cari vorbimu, iéu ca si clownii,* unu tonu seriusu, dau lectiuni de patriotismu si de dibacia la tóta lumea, ca cum nu s'aru sci ca patronii loru n'au fostu dibaci de câtu intru a inneca tiér'a in datorii, si a o slei prin imosite; déra candu vinu se dovedéca nedibacia si lipsa de patriotismu a celoru cari au combatutu si combatu pe patronii loru, facu fiasco ca si clownii, cá-ci tóta lumea vede, ca n'au temelia vorbele inflata ce debitéza.

Éca fapte:

Ministeriulu a caditu, dicea Resboiulu d'altaieri; d. Boierescu a fostu condusu la palatu de către d. maresialu alu curtii, pentru a forma unu nou cabinetu.

Vorbe de clown!

Ministerulu n'a caditu. D. Boierescu a fostu condusu nu la palatu, ci la tribunalu de către d. marsialu, ca simplu d. Vacarescu, pentru a-i sustiné unu procesu.

Asemenarea intre pamfetele de soiulu Resboiulu cu clownii e deplina. Clownii, candu nu reusiescu, arunca totu-de-una vin'a pe altii. Tocmai asia face si Resboiulu. Védiendu ca nici vorba nu e dea se reda Catargiesciloru frenele guvernului, pe cari au doveditu ca suntu nevrednici d'a le tiné, celu pucinu in interesulu tiér'ii, afirma, in tocmai ca vulpea din fabula care dicea ca suntu acri strugurii pe cari nu putea se-i ajunga, afirma, dicemu, ca ministerulu actualu nici nu gasesce mosenitori.

Altu faptu.

Mare vâlva facura diarele reactionare, candu d. Catargi demisioná din Senatu, pe motivulu ridiculu ca nu-si póte parasi cas'a, fiindu-ca avereá, viéti'a, ba chiaru onórea familie se ar remane in primejdia, din caus'a banditiloru ce-lu amenintiau.

Vâlva de atunci a Resboiulu si a celorulalte diare de soiulu lui fu totu fapta de clowni!

D. Catargi e in adeveru de câte-va dile in Bucuresci, si nici avereá, nici viéti'a, nici onórea d-sele si a familie d-sele n'au suferitu, de la plecare-i de acasa, nici cea mai mica atingere.

Apoi nu avem noi si publiculu dreptu se ridemu de nalucirile d-lui Catargi, si de isonulu ce le tineau diarele conservatóre, cu poft'a cu care rideamu, candu vedeamu pe clownii de la representatiunile euestre si de gimnastica? Vin'a nóstra e óre, déca faptele d-loru din oppositiune n'au produsu si nu producu de câtu risu, de si suntu planuite cu multa munca, spre a esi bine?

Natiunea romana e dejá cópta pentru regimulu representativu si desteptatiunea ei naturala e una garantía, ca nu va cadé in cursele ce i se intindu prin asemeni midilóce; de aceea ne multiamimu si de asta data a-i pune numai faptele suptu ochi, pentru ca ea ensasi se otarasca, ce calificari si ce crediementu merita cei cari intrebuintiéza midilóce de soiulu celoru ce mentionaramu, spre a combata pe protivnicii loru politici, pe ómenii cari au deplinu a ei incredere si stima.“

Diarele primira telegrame sparióse despre eventual'a renuntiare la tronulu a principelui Carolu I, in casu candu Rusi'a ar rapí in adeveru Basarabi'a romanésca. Telegramele se intemeiéda pe scirea sensationala luata din „Politische Correspondenz“ din Vien'a, care este organulu ministeriulu de esterne, in care intra sciri venite dela ambasadele si consulatele din strainatate. Noi nu pricepem, séu nu vrem se pricepem temeieurile, care au indemnatu pe „Pol. Corr.“ a publica fain'a despre renuntiareá lui Carolu, aflamu inse de lipsa, cá se 'i cautamu dreptu in facia. Despre Carolu este sciutu, cá nici-odata nu s'a tienu cu mani cu pitióre de tronulu Romaniei, precumu nu se tienu repaus. Leopoldu de alu Belgiei si Amadeo de alu Spaniei. Toti ne aducemu bine aminte, cá intre anii 1871—3 Carolu a fostu decisu de repetite-ori a se retrage din caus'a spurcatoru intrige pornite asupra densulu. Astadi situatiunea difere catu ceriulu de pamentu. Se dice, ca Carolu ar voi a se retrage din caus'a Bassarabiei. A promisú Domnulu Romaniloru cuiva Bassarabi'a? O-a denegatu in termini cei mai cathegorici. O au promisú legislativele tieriei? Au respinsu in unanimitate pretensiunea diplomatiei rusesci, precumu o au respinsu pana acumu prin adrese ne-numerate multime de municipalitati ale tieriei. Pana la renuntiareá Domnului mai remane suffragiulu universale, cá in 1864, si apoi ultim'a ratio, adeca: armele. Dupa tóte scirile cate avem noi din vecin'a Romania, amu cutezá se afirmámú, cá ori-câtu de mica este armat'a romanésca si ori-câtu poporulu romanescu au suferitu de unu anu incóce, dar armata si poporu sunt preá decise a-si versá sangele pentru Bassarabi'a, si avem simptome de ajunsu, cá se credemu, cá unu resbelu cu rusii ar fi multu mai poporalu, de catu celu avutu cu Turcii. „Pol. Corr.“ vrea se scia, ca rusii ar avé de candidatu pe Grigorie Sturza, fiulu fostulu Domnu alu Moldovei, Michailu Sturza, generalu turcescu, care sub titlu de Muchlis-pasi'a combatuse in 1854/5 la Crimea in liniele turcesci contr'a Rusiei. S'a impacatu Muchlis-pasi'a cu rusii pe pretiulu Bassarabiei, cá se ajunga la tronulu Romaniei? Noi cunoşcemu pe dlu Grigorie Sturza si tóta nemarginit'a lui ambitiune, scimu inse totu-odata, ca domnia-sa este multu mai intiepletu, de catu se nu prevédia, ca cu acea conditiune n'ar poté stá nici 24 óre pe tronulu Romaniei, de catu numai sustienutu de baionete rusesci. Atunci inse s'ar poté dice cu totu dreptulu, ca Rusi'a domina pana la Orsióva, ceea-ce ni se pare, ca va placé multu mai pucinu comitelu Andrassy, de catu spre es. autonomi'a Bulgariei.

Turcia.

Conditiuni de pace? Telegrafulu aduse dilele acesteá câteva sciri, care éra se potú numi fabuloase, precumu cá Rusia cere dela Turci'a 5 miliarde (cinci mii de milióne) franci desdaunare, adeca tocma câtu luase Germani'a dela bogat'a Francia, apoi si una parte din flotta turcesca si unu locu de portu rusescu in golfulu Beicos, adeca tocma in gur'a Bosforulu pe tiermulu asiaticu, cu alte cuvente, in faci'a Constantinopolei. Acestea sciri era din 21 Febr. Ce se vedi inse, in 25 adeca la patru dile ministrulu Lord Northcote declara in parlamentulu Angliei, cá dieu ministeriulu inca nu cunoşce conditiunile de pace definitiva, in modu oficiale, ci numai din diare adeca cá tóta lumea. Acesta e unu esemplu nou, cumu trebuie se stracuram scirile prin sit'a désa.

Din scirile adeverite până acumu se potú inregistra d. e. urmatóriele. Flott'a Angliei impedecata de orcane cumplite, a intratu in marea marmora numai joi in 14 Febr. Cu o di inainte venise la Constantinopole dragomanulu ambasadei rusesci, anume Onou, trimisu de m. duce Nicolae, cá se declare Portiei otomane in numele tiarulu, cá déca intra flotta britanica până la Constantinopole, trupele rusesci inca voru intra si voru ocupa suburbielie Pera, Galata, Haskeni si Tataila. Audiendu sultanulu acelea sciri se facu ca paretele; dupa aceea aduná 75 demnitari ai imperiulu impregiuru de sine, pe carii inse dupa certe lungi ii dimise cá din chiaru-seninu; apoi sultanulu telegrafá tiarulu rogandu'lu, se nu ocupe capital'a. In nóptea urmatória sultanulu se decise a se retrage in Asi'a la Bruss'a. La acésta scire se audira plansete si vaiete in haremu; ministrii alergara la palatu si cadiura in genunchi, cá sultanulu se nu se duca; in fine acesta se induplecá se mai remana, până candu? nu se scie, cá-ci depinde totulu dela natur'a conditiuniloru.

In aceeasi di pórt'a denegá ambasadei austro-unguresci concessiunea de a intra cu escadra in marea marmora. Turcii sunt fórté cátraniti pe austro-ungureni, cá pe unii carii 'iau sumutiatu se se incaiere cu rusii, apoi inse 'iau ajutatú numai cu gurile si cu câteva diare platite.

Sciri diverse.

(In comun'a Resinari) s'a descoperitu unu omoru cumplitu si misteriosu, unde chiaru fiulu este in prepusu cá ar fi asasinatu pe mama-sa. Investigatiunea curge cu rigóra ceruta.

(Statariu). In comitatulu Zal'a din Ungari'a, faimosu si acela din vechime de banditi, se publicá de nou statariulu pe unu anu si se ridicara furci.

Mergemu bine de câtu-va ani, tocma cá între Basi-buzaci si Cercassiani.

(Asasinatu selbaticu la Baraoltu in Secuime.) Comerciantelu arménu Ioanu Beczás din Baraoltu (Baroth) traia fórté reu cu nevasta-sa si cu fetiorii. Nevast'a si fetiorulu seu celu mai mare conspirara cá se platésca pe unu asasinu spre a omori pe capulu familie. Asia s'a si intemplatú; mam'a si fiulu aflara pe unu soldatu secuui dimissionatu anume Fitori, care pentru plata pandi pe bietulu Beczás pre candu calatoria in afacerile sale si'lu impuseá in drumu, apoi aruncandu puseá pe malulu Oltului, o tulí la fuga; fu inse prinsu si spuse totu.

(Altu omoru barbaru in Ungari'a.) In orasiulu Mako pelarieru Kovács Iosef a mersu la cumnatu-seu cocojiaru Kis Lajos in capu de nópte, sub pretestu cá nevasta-sa nu'i deschide; dupa aceea facédu-se cá dórme, a panditu până ce adormira bine Kis si nevasta-sa, dupa aceea sculandu-se incetu, a omoritu pe barbatu prin mai multe lovituri; a voitu se omóre si pe nevasta, dara acésta dupa primele lovituri cu maciuc'a nu a mai resuflatu, si asia l'a facutu se créda cá e mórtá. Atunci asasinulu se apucá se caute bani si aflá: unu fiorinu! In alta di asasinulu a si fostu prinsu. (Hon s. a.)

(Prunci aruncati). Se afla cá de 2 luni incóce fórté multi prunci mici in capital'a Romaniei, precumu acolo nu s'au mai auditu in acésta mesura, si precumu numai la Buda-Pesta se mai vede acea blastematia in proportiuni asia mari. Dara lucrulu se esplica usioru. Cunoscutu este, cá dela venirea si trecerea armatoru rusesci prin Romani'a s'au stracuratu in capitala si in piatile danubiane multe mii de femei tenere, mai alesu dela Vien'a, Buda-Pest'a, Gratiu, Praga, chiaru si din Secuime, cu scopu precegetatu. Unu mare numeru de acelea, mai alesu evreice, au venitú din Rusi'a mai deodata cu trupele pe la Maiu a. tr. Urmarea este, cá la 9 luni multe din ele facu copii si apoi ii espunu pe la bisericii séu la alte locuri.

(Totu omoru.) La Timisiu langa Brasiovu unu italianu din cei carii lucra la calea ferata, avendu certa cu unu evreu speculantu, scóse cutitul si'lu junghia, in câtu ceta remase mortu.

(Parricidiu selbaticu). In comun'a secuiesca Ákosfalva (vecina cu orasiulu M.-Vásárhely) fiic'a unui secuui a omoritu pe chiaru tatalu-seu tocandu'lu in capu. Parricidiu este prinsa. De ce nu'si facu secuui scóle loru, ci se imbuldiescu cu obraznicia neauditá a face ei romaniloru?

(Trofeele) armatei rusesce de la Dunare până la 14 crt. se schitéza in o fóia rusă astfeliu: 15 pusi, 113000 oficiari de statu, sub-oficieri si soldati, 606 tunuri de diferite calibruri, 9600 corturi si barace de lemn, 140200 puscii de deosebite constructiuni englese. De la trupele irregulare s'au luatú 200000 puscii, iatagane si pistóle, de la cerchei 30000 sulitie chingale. La fia-care tureu se mai aflau circa 70 patróné. Numerulu patrónelor luata de prin magazine si deposite se urca la 500 milióne.

(O scena in paradisu.) Foile umoristice italiene publica urmatóra fantasia din paradisu: Generalulu Lamarmora se presenta se in paradisu inaintea judelui supremu, care ilu acúsá, ca densulu inca a luatú parte la deposedarea lui Piu IX.

„Eu amu implinitu numai com anele regelui meu“, responde acusatulu.

„Adeveratu, asiá este?“

„Intréba-lu pe elu.“

„Bine dici“ observa Domnulu si se întórse cátra Petru:

„Adú pe Victoru Emanuelu inainte.“

*) terminu englesescu = ital. paiazzo.

